

Bəlkə də, adı çəkiləndə mənim kimi yüzlərlə Ələsgərsevərin qulaqlarında ilk çığnayan aşığın “Çərşənbə günündə, çeşmə başında, gözüm bir alagöz xanıma düşdü” sevdalı misraları olur. O sevda ki, az sonra həmin gözəl xanımın “nişanlıyam, özgə malıyam” deməsi ilə Ələsgərin qol-qanadının sınıb yanına düşməsi, xeyallarının çeşmə sularında qorq olması bir olur.

Şair üçün bu bir təsadüf, yoxsa bəxtsizlikdir, bilmirəm, bizim üçün hələ məktəb illərindən əzbərlədiyimiz ən gözəl qoşma idi. Lakin sonralar öyrənəndə ki, Ələsgər 40 yaşında ailə qurub, onda anladım ki, bəli, “Güllü”, “Gülperi”, “Gülendam”, “Telli”, “Ceyran”, “Xurşid”, “Müşkinaz”, “Maral”ın hər səfəsi xoş olsa da, onun aqlını başından alsalar da, “Səni gördüm, əl götürdüm dünyadan”, – deyən aşığın qisməti, alın yazısı olmayıblar.

Bəlkə, elə buna görə “Gözü yaşlı, ey fütərə Ələsgər, işi əysik, baxtı qara Ələsgər, olmadı dərdinə çara, Ələsgər, həsrət əlin o dildara yetmədi”, – deyib gileyləndi həyata... Bəlkə, elə buna görə divanəyə çevrildi, aşıq aşığı oldu, sözü cilalayıb, düzüb-qoşub qoşma, dodaqdəyməz, cıqalı, müstəzad təcnis, müxəmməs, divanı, gərayili, bağlama, həcv və herbəzorbə, deyişmə, qəzəl, mərsiyə, dastan-rəvayət adlı lələ çevirib bir xəzinə yaratdı Aşıq Ələsgər. Bütün bunlar bəs etməyəndə isə el-el gəzdi, sazını sinəsinə sıxıb həyatının mənasını söyləmələrində, deyişmələrində, bağlamalarında tapdı. Bu yolda müdrikləşdi, aqilləşdi, aqsaqqallaşdı, hər kəsin həsəd, eyni zamanda hörmət etdiyi insan oldu. Məclislər, toylar bəzəyinə çevrildi. Sorağı Azərbaycana, hətta ölkəmizdən kənara yayıldı. Onu görmək, tanımaq, dinləmək üçün insanlar məqam axtarmağa başladılar. Bu da hər kəsə nəşib olmayan bir qismət idi ki, Aşıq Ələsgərlə bir

misraları:

Təbib olsam, yaraların bağlaram,
Sinəm üstün düyünləmə, dağlaram,
Ələsgərəm, o səbəbdən ağlaram,
Ananı baladan aralı gördüm.

Ələsgərin Aşıq Ələsgər olmasında söz yox ki, ilahidən gələn istedadla, Göyçədən aldığı ilhamla bərabər, müəllimi aşıqlar aşığı Aşıq Alının da əvəzsiz xidmətləri danılmazdır. Onun yanında şeyirdlik edən Ələsgər aşıqlıq sənətinin sirləri ilə yanaşı, ədəb və mərifət qaydalarını da öyrənmişdir. Aşıq Alı Ələsgəri üreyincə yetişdirəndən sonra günlərin birində toy məclisində şeyirdinin şöhrətini qaldırmaq, onu el içində ucaltmaq üçün özünü qəsdən məğlub edərək sazını qalib tərəfə – Ələsgərə təslim etmişdir. Ələsgər isə böyük təvazökarlıq hissi ilə ustadının qarşısında baş əyib, ona öz ehtil-

ramını vicdanının səsi olaraq bədahətən belə ifadə etmişdir:

Bir şeyird ki, ustadına kəm baxa,
Onun gözlərinə qan damar, damar.

Elə bu məqamda Aşıq Ələsgərin ustadına verdiyi cavab onun şeyirdi Naği ilə birlikdə Naxçıvan səfərinə xatırladı mənə. Öncə vurğulayım ki, Ələsgər şeyirdlik dövrünü başa vurduqdan sonra şöhrəti qısa zamanda qonşu mahallara yayılmış, əvvəlcə Göyçədə aşıqlıq etmiş, ağır toy məclisləri aparmış, daha sonra gözəl bir sənətkar kimi İrevana, Naxçıvana, Qazağa, Qarabağa, Cavanşir ellərinə, Gəncəyə, Kəlbəcəyə çağırılmış, harada olmuşsa, orada ədəbi, gözəl səsi, bənzərsiz ifası ilə hər kəsi heyran qoymuşdur.

Aşıq Ələsgər Naxçıvana da tez-tez gedər, burada məclislərdə iştirak edər, məharəti ilə insanları heyran etmiş. Ələsgərin yaddaqalan Naxçıvan səfərlərindən biri şeyirdi Naği ilə birlikdə olur. Məncə, bu hadisə onun Naxçıvana yenidən gəlməyə başladığı dövrlərdə baş vermişdir. Beləliklə, keçək mətəbə: Ətrafdakı insanların qızıdırıçı “tərifləri” ilə ustadının üzünə ağ olan və ondan üstün olduğunu söyləyərək ayrılıb el-el gəzən Naği günlərin bir günü gəlib Naxçıvana çıxır. Burada özünü aşıq kimi qələmə verir. Bir bəyin məclisində söz ona veriləndə biabırçı vəziyyətə düşür və əlindən sazı alınır. Onun aşıq yox, hələ kiminsə şeyirdi olduğu açıqlanır. Nağiya vaxt verilir ki, getsin ustadını gətirsin, yoxsa vəziyyəti heç də yaxşı olmayacaq. Hələ ona rişxəndə olunur ki, sən beləsənsə, gör ustadın nə gündədir. Naği səhvini başa düşür, qayıdır, Aşıq Ələsgəri tapır, yalvarır, üzr istəyir, onunla Naxçıvana gəlməsini xahiş edir.

Onlar yola çıxırlar. Yolboyu maraqlı əhvalatlarla dolu günlər yaşayaraq gəlib çıxırlar Naxçıvana. Lakin Ələsgər Nağiya qəti tapşırıq verir ki, onu, sadəcə, yaşlı, ağıldankəm qoca kimi qələmə versin, kim olduğunu

deməsin, adını da Solaxqəy deyər təqdim etsin (qeyd edim ki, Aşıq Ələsgər sazı sol əli ilə ifa edirmiş). Beləliklə, gəlib çatırlar mənzilbaşına, burada yenə məclis qurulur, aşıqlar sazlarını sinələrinə alıb meydana çıxırlar, oxuyurlar, deyişirlər. Məclisə daxil olarkən aşıqlar Nağiya “Ay abırsız, səni bağlayıb, özünün də sazını almış, özün nə biliridin ki, indi də gedib bunu gətirmisən, hələ bir bəyi xərcə saldığın da bəs deyil?!” deyəndə Ələsgər onlara: “Ustalar, siz deyişirsiniz, ya döyüşürsünüz?”, – deyir. Aşıqlar “deyişirik”, – deməklə meydan qızıdır. Cəfərullah və Əsədullah adlı aşıqlar haradan deyirlərsə, Aşıq Ələsgər onları bağlayır. Aralarında pıçıldayırlar ki, bəlkə, göyçəli Aşıq Ələsgərin bacanı bəndini bu qocaya deyələr, bununla qocanı bağlaya bilələr.

Usta Əsədullah deyir:
– Cəfərullah, götür o sözü de!
Cəfərullah başlayır:
Altı gündə dünya neçə don geydi,
Nə üstə əyləşdi bərqərar oldu?
Əzəl kimlər oldu Turun bənnası,
Ulduzlar nə təhər yerbəyər oldu?
Solaxqəy (Aşıq Ələsgər) deyir:
– Oğul, o söz ki, deyirsən, bə demirsən
birdən söz sahibi böyürdən çıxar, onda ney-nənsən?

Cəfərullah:
– Nəhlət sənə şeytan, tərs ki, tərs. Nə tə-

sonda bu acıları, sanki öz canından çıxaraq deyirdi:

Həsənnənə, Həsənbaba qoşadı,
Xaşbulaq yaylağı xoş tamaşadı.
Arsız aşıq elsi nəyə yaşadı,
Ölsün Ələsgərtək qulların, dağlar!
Türkiyədə, İranda və Dağıstanda da ustad bir sənətkar kimi tanınan aşıq, nəhəyət, 1921-ci ildə Ağkilsəyə qayıtmış, ömrünün son illərini doğma kəndində yaşamışdır. Lakin Ələsgər özündə əvvəlki güc-qüvvəti daha hiss etmirdi. Şəxsi həyatında baş verən bəzi problemlər, yurd həsrəti bu söz sərrafının gücünü əlindən almışdı zaman-zaman. Ona görə də, sanki özünü günahlandırır, ittiham edirdi:

Səksəni, doxsanı keçibdir yaşım,
Əzrayıl həmdənim, məzar yoldaşım.
Gor deyər tərpənir bələli başım,
Daha köç təbilin çal, qoca baxtım.

Lakin həyat belədir ki, insana onun arzularını deyil, özünün rəva bildiklərini nəşib edir. Aşıq Ələsgər də ömrünün 80-90-cı illərində özünə məzardaşını həmdəm bilsə də, hələ onun qarşısında yaşayacağı neçə-neçə illər var imiş. O, bir əsrdən artıq yaşadı. Torpaq onu zamanı çatanda aldı qoynuna. Sinəsində əbədi bir Aşıq Ələsgər abidəsi ucaltdı. İllərdir ki, bu abidə şair-aşığın leytmotivini vətənpərvərlik, yurd sevgisi, nadanlığa hayqırtı, məhəbbətin tərənnümü, gözəl-

Aşıq Ələsgəri xatırlarkən Çərşənbə günündə, çeşmə başında...

sine aşığımı. A qoca, fikrin var bunu da açasan? Sazı bəri ver!

Solaxqəy dedi:
– Qulaq as, oğul!
Altı gündə dünya iki don geydi,
Gavi-mah üstündə bərqərar oldu.
Haqq özü olubdu Turun bənnası,
Ulduzlar göy üstə yerbəyər oldu.
Aldı Cəfərullah:
De, neçədi müqərrəyin mələyi,
Onların içində hansıdı bəyi?
Nə canlı, nə cansız, ərşin dirəyi
Nə ilə çalındı, mötəbər oldu?
Aldı Solaxqəy:
On altı müqərrəyin mələyi,
Hümisədi onun içinin bəyi,
Nə canlı, nə cansız, ərşin dirəyi
Salavat çalındı, mötəbər oldu.
Beləliklə, deyişmə xeyli davam edir. Aşıq Ələsgər usta Cəfərullahla Əsədullahın aciz qaldığını görəndə deyir:

Saxla dilin, özün üçün yağdı,
Aşıq Ələsgərin odlu çağıdı,
Alar caynağına, səni dağıdı,
Göydən yerə parça-para düşsənsən!
Sonda Solaxqəyin Aşıq Ələsgər olduğu, həm də heç də yaşlı olmadığı bilinir, bütün məclis əhli onu alqışlayır. Ustadlar isə sazlarını yerə qoyub məclisi tərk edirlər.

Üzqarası, qonşuluqdan kənar ermənilərin nankor xisleti bu gözəl el sənətkarının da həyatını alt-üst edir. 1918-1919-cu illərdə daşnakların türklərə törətdiyi qırğın nəticəsində Göyçə mahalının var-yoxu talanır, əhali öz dədə-baba yurdunu tərk edib başqa yerlərə köçməyə məcbur olur. İki ilə qədər Yanşaqda yaşayan aşıq-şair sonra Tərtərə köçür, bir neçə ay da orada qalır. Bu yerlərin hər birində aşığı hörmətlə qarşılasalar da, onun üreyi-gözü Göyçədə idi. Qəlbi tez-tez qubarlanır, gözünü açıb gördüyü doğma yerlər – Sarınər, Murov, Muşoy dağları, Xaşbulaq yaylaqları üçün darıxırdı. Üreyinin dağını-düyününü “Hanı mən gördüyüm qurğu-büsatlar!? Dərdməndlər görəsə, tez bağı çatlar; Mələşmir sürülər, kişneşmir atlar, niyə pərişandı halların, dağlar!?” “Hanı bu yaylaqda yaylayan ellər!?” “Hanı mərd iyidlər, boş qalib yurdu!?” “Gözəllər çeşməndən götürmür ab” kimi misralara çevirib

lərin tərifi, təbiətin təsviri, əxlaqi-tərbiyəvi fikirlərin təbliği, ictimai eyiblərin tənqidi təşkil edən dəyərli irsi, folklorşünaslığa qiymətli töhfə olan əsərləri kimi xalqımız tərəfindən göz bəbəyi kimi qorunur. Aşığın vəfatından sonra Azərbaycan folklorçuları onun əsərlərini toplayıb yazıya almış və nəşr etmişlər. 1972-ci ildə Aşıq Ələsgərin anadan olmasının 150 illiyi Azərbaycanın hər yerində böyük təntənə ilə qeyd olunmuş, bu münasibətlə Azərbaycan Elmlər Akademiyası tərəfindən onun əsərlərinin ikicildlik elmi nəşri hazırlanmış və çap edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin “Aşıq Ələsgərin 200 illik yubileyinin qeyd olunması haqqında” 2021-ci il 18 fevral tarixli Sərəncamı ilə görkəmli söz ustadının yubileyi ölkəmizdə təntənəli şəkildə qeyd olundu. Sərəncamda deyilirdi: “Aşıq Ələsgər çoxəsrlik keçmişə malik aşıq sənəti ənənələrinə ən yüksək bədii-estetik meyarlarla yeni məzmun qazandırmış, xalq ruhuyla həmahəng əsərləri ilə Azərbaycanın mədəni sərvətlər xəzinəsinə misilsiz töhfələr bəxş etmişdir... Aşıq Ələsgərin zəngin poetik irsinin geniş tədqiqi, nəşri və təbliğinin mühüm mərhələsi mədəni-mənəvi dəyərlərimizin bütün daşıyıcılarına həmişə qədərbilənliklə yanaşan Ümummilli Lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Sənətkarın yubileyləri məhz Ulu Öndərin təşəbbüsü ilə dövlət səviyyəsində qeyd edilmişdir”.

Bəli, xalqımızın müqəddəs hesab etdiyi çərşənbə günü yaradıcılığında əsas xəttə çevrilən Aşıq Ələsgərin vaxtilə bir çərşənbə günündə çeşmə başında ərşəyə gələn qoşması zaman-zaman milyonlarla insanın ən sevimli poeziya nümunəsi oldu, sözlərinə nəğmə qoşulan onlarla şeiri kimi, Azərbaycanın və türk xalqlarının məşhur mahnısına da çevrildi. Adama elə gəlir ki, sanki Aşıq Ələsgər yaradıcılığı bu qoşma ilə başlanır, deyilmi? Çünki o çərşənbə, o çeşmə, o su bir aydınlıq gətirdi aşığın yaradıcılığına. O çeşmə başında “Ələsgərəm, hər elmdən haliyəm” söyləyən şair-aşığın bu deyimi bütün ömrü və fəaliyyəti boyu hər an özünü təsdiqlədi və onu su ömürlü, su istekli etdi...

Mətanət Məmmədova